

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ (1928–2015)

УДК 94:929 Екмећић М.
DOI 10.7251/SIC1801239M

Један од најугледнијих и најуваженијих савремених српских историчара, Милорад Екмечић, преминуо је 29. августа 2015. у Београду.

Рођен је 4. октобра 1928. у селу Пребиловци код Чапљине, у којем су усташе 1941. извршиле стравичан злочин над Србима убивши више стотина Срба. Животе је током Другог свјетског рата изгубило 69 чланова породице Екмечић, међу којима и његови родитељи – отац Илија и мајка Кристина. Основну школу је завршио у Чапљини, а гимназију у Мостару. На Свеучилишту у Загребу дипломирао је 1952. Исте године биран је за асистента на Филозофском факултету у Сарајеву на којем је радио пуне четири деценије (1952–1992). Докторску дисертацију *Устанак у Босни 1875–1878. године* одбранио је 1958. у Загребу. У два наврата радио је као гостујући професор на америчким универзитетима. Рат је Екмечића затекао у Сарајеву. Муслиманске снаге су га ухапсиле маја 1992. заједно са породицом па је неко вријеме био затворен или смјештен у кућни притвор. Успио је пребјећи на територију Републике Српске, а потом је дошао у Београд гдје је радио као редовни професор Филозофског факултета. Пензионисан је октобра 1994.

За дописног члана Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине изабран је 1973, а за редовног 1981. Члан Српске академије наука и уметности ван радног састава постао је 1978, у радни састав преведен је 1992. Дописни члан Црногорске академије наука и умјетности постао је 1993, а члан ван радног састава Академије наука и умјетности Републике Српске 1996. Био је члан Сената Републике Српске. Екмечић је од 1993. био предсједник и оснивач Одбора за историју Босне и Херцеговине, Одбора за историју српске револуције 1804–1830, Одбора за историју XX вијека,

Одбора за сакупљање грађе о геноциду против српског народа и других народа Југославије у XX вијеку и Одбора за историју XIX вијека. Био је члан Управног одбора Матице српске. Екмечић је за свој научни рад више пута награђиван. Био је носилац Ордена части са златним зрацима Републике Српске и Ордена Светог Саве I степена. Добитник је Кочићеве награде, Вукове награде, 27-јулске награде Босне и Херцеговине, Награде ЗАВНО-БИХ-а, Награде „Владимир Ћоровић”, Награде Српске књижевне задруге и других признања.

Милорад Екмечић је професионално превасходно био усмјерен ка историји српског и шире југословенских народа у XIX и почетком XX вијека, иако је често излазио из поменутих временских граница. Аутор је више капиталних историјских монографија и стотина научних расправа и чланака од којих су многи преведени на стране језике. Већи дио његовог научног опуса био је посвећен историји југословенске идеје и свих феномена, процеса и личности у вези са стварањем југословенске државе. За двотомно дјело *Стварање Југославије*, објављено 1989, добио је награду недјељника НИН за науку и публицистику. Докторска дисертација *Устанак у Босни 1875–1878. године* до данас је доживјела три издања и уз дјело Васе Чубриловића представља до сада најуспјелији и најсадржајнији приказ овог историјског догађаја. Екмечића су снажно привлачила питања везана за Први свјетски рат и страдања српског народа у њему. Као резултат таквих истраживања настало је дјело *Ратни циљеви Србије 1914*. Са В. Дедијером, И. Божићем и С. Ћирковићем приредио је *Историју Југославије* у издању београдске „Просвјете“ 1972, која је двије године касније објављена у Њујорку, а потом 1984. у Пекингу. Дијелови монографије које је Екмечић написао изазвали су каснију жучну вишемјесечну полемику између њега и групе хрватских и муслиманских историчара. Екмечић је био дио тима српских историчара који је у издању „Српске књижевне задруге“ објавио вишетомну *Историју српског народа*. Монографија *Дуго кретање између клања и орања: историја Срба у Новом веку 1492–1992*, на неки начин представља круну Екмечићевог плодног рада.

Екмечић је био чест гост и саговорник српских медија путем којих је пажљиво и са дубоким разумијевањем анализирао како српску прошлост, тако и актуелне друштвено-политичке прилике. Иако се према властитом признању у извјесним стварима није слагао са Слободаном Милошевићем, Екмечић је био увјерен да некадашњи српски и југословенски предсједник није био ратни злочинац и да је предаја Милошевића Хашком трибуналу била велика историјска грешка. Упозоравао је како поједине велике силе и центри моћи изнутра растачу српски национални корпус како не би био у стању да стоји на властитим ногама. Према Екмечићевом мишљењу, вјештачко српско јавно мњење, стварано од невладиних организација, одгаја регионалне елите, које би требало да замијене некадашњу јединствену националну. „Не долази царство слободе и новог спасења, него царство малих и великих ратова“, говорио је Екмечић, са чиме у складу гласи и његова посљедња реченица у дјелу *Дуго кретање између клања и орања*: „Будућност гледамо кроз таму“!

Иако крхког здравља и слабо покретан, Милорад Екмечић је и у позним годинама задржао изузетну менталну свјежину и готово очинску бригу за стање историјске науке у Републици Српској. Са пажњом је пратио и лично учествовао у образовању и развоју многих младих историчара, увијек спреман за пријатељски савјет и разговор. Осим вриједних историографских радова Екмечић нам је у насљеђе оставио велику животну мудрост као својеврсни путоказ за будући рад. Генерације студената и колега који су проучавали његова дјела остају му трајно захвални. Оснивачи Удружења историчара Републике Српске ниједног тренутка нису имали дилему да Удружење са поносом треба да носи име Милорада Екмечића.

Боривоје Милошевић